

การประเมินความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง
The Needs Assessment of Local Wisdom Learning Resources Management
in Basic Educational Schools under the Secondary Educational Service
Area Office Phangnga Phuket Ranong

คณิศร ผู้มีทรัพย์^{1*} ดารณีย์ พยัคฆ์กุล²

Kanisorn Phumisab¹ Daranee Payakkul²

¹สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพายัพ

Education Administration Program Graduate School Payap University

²อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพายัพ

Lecturer of Education Administration Program Graduate School Payap University

*Corresponding author e-mail: lkanisorn2534@gmail.com

(Received: 30 November 2024, Revised: 10 March 2025, Accepted: 16 March 2025)

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพบรรลุตามเป้าหมายของสถานศึกษา โดยเน้นให้สถานศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ และเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นท้องถิ่น บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินและจัดเรียงอันดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา และครู จำนวน 306 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล โดยเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีการจัดเรียงอันดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น แบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคที่มีความตรงเชิงเนื้อหา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.59) ความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.97 ผลสรุปการวิจัย พบว่า ความต้องการจำเป็นโดยรวมของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เท่ากับ $(PNI_{Modified} = 0.066)$ ซึ่งอยู่ระหว่างความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนา และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็น 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านการตรวจสอบและติดตามในกระบวนการทุกขั้นตอน ($PNI_{Modified} = 0.093$) ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล ($PNI_{Modified} = 0.084$) และด้านการพัฒนา การออกแบบ และเชื่อมโยงองค์ความรู้ ($PNI_{Modified} = 0.076$) ตามลำดับ และทั้งสามด้านดังกล่าวถือว่าเป็นความต้องการจำเป็นเร่งด่วน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; แหล่งเรียนรู้; ภูมิปัญญาท้องถิ่น; สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ABSTRACT

The local wisdom learning resources management in educational schools is essential to effectively manage education to achieve the goals. It emphasizes that educational institutions promote learning using learning resources to maximize the benefits for learning. The enable learners to develop knowledge and pride in their locality. This research aimed to evaluate and prioritize The needs for the management of local wisdom learning resources in basic educational schools. The sample consisted of 306 school administrators and teachers. The Purposive Sampling. The research instrument was a questionnaire, and the data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. The Modified Priority Needs Index ($PNI_{Modified}$) technique was employed to rank the identified needs. There is a tool quality content validity value of ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.59) and was at a high level and reliability value of 0.97. The findings revealed that the overall need for the management of local wisdom learning resources in these schools was at a level requiring significant development ($PNI_{Modified} = 0.066$). When considering individual aspects, the top three prioritized needs were: 1) monitoring and evaluation of all steps of the process ($PNI_{Modified} = 0.093$), 2) supervision, guidance, follow-up, and evaluation ($PNI_{Modified} = 0.084$), and 3) development, design, and integration of knowledge ($PNI_{Modified} = 0.076$). These three aspects were identified as urgent needs requiring immediate attention.

Keywords: Management; Learning Resources; Local Wisdom; Basic Educational Schools

บทนำ

ปัจจุบันสังคมโลกเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกผัน (Disruption world) ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมายอย่างไม่คาดคิดส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่มีผลกระทบต่อสังคมอย่างมากมาย อีกทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสถานะเศรษฐกิจและสังคมในยุคโลกแห่งการพลิกผัน (Chandua and Swapnil, 2020) ในปัจจุบันเป็นยุคสมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงที่ท้าทาย อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงยังเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และฐานความรู้ทักษะแห่งอนาคตใหม่ในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น ผู้บริหารทางการศึกษาจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำในการบริหารจัดการองค์กร หรือสถานศึกษาให้มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตามเป้าหมาย ซึ่งการบริหารจัดการองค์กรย่อมมีความเสี่ยงต่าง ๆ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ และสมรรถนะโดยมีความสามารถมีความเป็นผู้นำสามารถนำพาองค์กรให้มีความเจริญเติบโตอยู่รอดได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงมีความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2560) แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่

สถานศึกษาต้องนำมาใช้ในการจัดการศึกษาตามที่กำหนดในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 ให้สถานศึกษาขับเคลื่อนในยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพของคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมการเรียนรู้ โดยการส่งเสริมให้มีการใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้ ใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และปราชญ์ท้องถิ่นในกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน และชุมชน จนสามารถเพิ่มมูลค่าจากต้นทุนทางปัญญาเหล่านั้นจนก่อให้เกิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ชุมชน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาชาติข้อที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ด้วยวิถีการเรียนรู้ให้เข้มแข็ง โดยกำหนดตัวบ่งชี้ไว้ 3 ข้อ ได้แก่ 1) การบริการวิชาการและสร้างความร่วมมือกับชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งความรู้ 2) การศึกษา วิจัย สร้างเสริมสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ และกลไกการเรียนรู้ และ 3) การสร้างและการจัดการความรู้ในทุกระดับ ทุกมิติของสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา) คุณภาพของผู้เรียนจะเกิดขึ้นได้นั้นเกิดจากปัจจัยที่สำคัญ คือ การใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริม สนับสนุน กระบวนการเรียนการสอนซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ.2561 ในรูปของผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาและจัดทำมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาไว้ 3 มาตรฐานที่สอดคล้องกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้เพื่อการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย มาตรฐานที่ 1 คุณภาพผู้เรียน ว่าด้วยเรื่อง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในความภูมิใจในท้องถิ่นและความเป็นไทย มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ ว่าด้วยเรื่อง จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และมาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ว่าด้วยเรื่อง การใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักทดสอบทางการศึกษา) นั้น

ตามวิสัยทัศน์ที่ว่า “สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูงบริหารจัดการศึกษาด้วยนวัตกรรม น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21” จากที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่า การบริหารจัดการขององค์กรให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษา ได้ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนการขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินการขับเคลื่อนให้เป็นรูปธรรม และนำไปพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) อีกทั้งสถานศึกษาสามารถบูรณาการแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นกับหลักสูตรสถานศึกษา นำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องในการให้ความสำคัญของการจัดกิจกรรมมหกรรมการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน ครั้งที่ 72 ปีการศึกษา 2567 ภายใต้สโลแกน “สร้างสรรค์ศิลป์ศาสตร์ ภูมิปัญญาชาติยุคใหม่ นวัตกรรมก้าวไกล พัฒนาไทยสู่สากล” มีวัตถุประสงค์เพื่อให้

นักเรียนได้แสดงออกถึงความรู้ ทักษะ ความสามารถ ผลสำเร็จของการจัดการศึกษา การเผยแพร่ผลงานด้านการจัดการศึกษาที่เป็นเลิศสู่สายตาสาธารณชน โดยเน้นการส่งเสริม Soft Power ของไทยในกิจกรรมรายการแข่งขันต่าง ๆ ประกอบด้วย สาขาภาพยนตร์ ละคร และซีรีส์ สาขาเกม สาขาอาหาร สาขากีฬามวย สาขาสีปะทัด และสาขาดนตรี เป็นต้น เมื่อศึกษาบริบทดังกล่าว พบว่า ในจังหวัดพังงามีแหล่งเรียนรู้มากมายทั้งแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม เป็นห้องเรียนขนาดใหญ่ที่เต็มไปด้วยแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติ จุดชมวิว ศูนย์การเรียนรู้เกาะพลังงาน และสามารถพัฒนาทักษะอาชีพแก่ผู้เรียนได้ เช่น แหล่งเรียนรู้ธุรกิจโรงแรม วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน ปรากฏชาวบ้านการแปรรูปอาหารทะเล กลุ่มแม่บ้านที่สามารถถ่ายทอดความรู้ประเภทบุคคล เป็นต้น แหล่งเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่น เช่น วัด พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศูนย์วัฒนธรรม และศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และด้านวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ในชุมชนท้องถิ่น ผลการสำรวจข้อมูลและศึกษาแหล่งเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ในจังหวัดพังงาและบริเวณใกล้เคียงที่ปรากฏในระบบสารสนเทศเว็บไซต์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง มีทำเนียบแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นบูรณาการการจัดการเรียนรู้หลักสูตรสถานศึกษาในสังกัดมีแหล่งเรียนรู้ทั้งหมด 36 แห่ง ประกอบด้วย แหล่งเรียนรู้ประเภทพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศูนย์ข้อมูล สถานประกอบการ แหล่งกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น 17 แห่ง (คิดเป็นร้อยละ 47.22) แหล่งเรียนรู้ประเภทธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม 9 แห่ง (คิดเป็นร้อยละ 25.00) แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล 10 แห่ง (คิดเป็นร้อยละ 27.78) ซึ่งแหล่งเรียนรู้ที่กล่าวมาข้างต้นสามารถนำไปใช้ได้อย่างแท้จริง เป็นโอกาสให้ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรสามารถนำแหล่งเรียนรู้เหล่านี้มาจัดทำเป็นแผนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในความภูมิใจในท้องถิ่นและความเป็นไทย การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่ตรงตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีแนวทางในการส่งเสริมการกำกับ ดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้เป็นไปตามหลักการในการจัดการศึกษา ถือว่าเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี จากการศึกษาบริบทดังกล่าวมายังพบปัญหาของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษายังขาดคุณภาพในด้านการใช้แหล่งเรียนรู้ ขาดการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล สืบเนื่องมาจากตำแหน่งศึกษานิเทศก์ยังไม่ครบตามอัตรา ขาดการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล จึงส่งผลให้สถานศึกษาดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งยังขาดการบันทึกสถิติการเข้าใช้บริการแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้มีความชำรุดทรุดโทรมตามกาลเวลา ขาดการบูรณะและไม่มีผู้ดูแลรับผิดชอบ ผู้เรียนไม่มีโอกาสใช้แหล่งเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึงอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องงบประมาณที่จัดสรรให้กับแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีสภาพที่พร้อมต่อการใช้ศึกษา เช่น ป้ายความรู้ หรือเนื้อหาสาระที่ควรแก่การเพิ่มพูนความรู้ในสถานที่ของแหล่งเรียนรู้เกิดการชำรุดหรือสูญหาย ขาดการดูแลและไม่มีผู้รับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประภาภรณ์ มีพรหม (2559) พบว่า โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายแต่มีสภาพไม่เหมาะสม ขาดการดูแลเอาใจใส่ อุปกรณ์ไม่ทันสมัยและมีสภาพไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ การบริหารและจัดการใช้แหล่งเรียนรู้อย่างขาดประสิทธิภาพ เนื่องจาก

งบประมาณไม่เพียงพอ ครูที่รับผิดชอบมีภาระการสอนมาก จึงไม่มีเวลาดูแลรับผิดชอบแหล่งเรียนแต่ละแห่งอย่างเต็มที่ ทำให้ครูและนักเรียนไปใช้แหล่งเรียนรู้ไม่มากเท่าที่ควร

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพให้บรรลุไปตามเป้าหมายทางการศึกษา โดยผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา จึงต้องมีการให้ความสำคัญในการวางแผน ดำเนินการ และเลือกใช้แหล่งเรียนรู้ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่สนองต่อการสร้างองค์ความรู้แก่ผู้เรียนที่เหมาะสมตามบริบทของชุมชน ซึ่งการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน ทักษะการดำรงชีวิตตามวิถีของชุมชน ได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้จากสถานที่จริง รวมถึงบุคคล ปรากฏการณ์ท้องถิ่นในการให้ความรู้และการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ให้มีความรัก ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ตลอดจนสามารถสืบทอด พัฒนาองค์ความรู้ เหล่านั้นให้มีมูลค่าทางอาชีพ และเศรษฐกิจสร้างสรรค์จนสามารถให้บริการแหล่งเรียนรู้ และองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตของคนในชุมชนและสังคมได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง
2. เพื่อประเมินและจัดเรียงอันดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง

การทบทวนวรรณกรรม

การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีนักวิชาการ นักการศึกษาหลายท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ดังนี้ กษมาพร ทองเอื้อ (2563) การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารใช้เพื่อสร้างความร่วมมือกับบุคลากรภายในและภายนอกสถานศึกษา ในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำองค์ความรู้ที่มีค่า และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน ซึ่งมีแหล่งที่อยู่ภายในบริเวณเขตพื้นที่บริการของสถานศึกษามาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ได้อย่างต่อเนื่อง ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการทำงานอย่างมีขั้นตอนด้วยวงจรคุณภาพ ในการวางแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การวางแผนกลยุทธ์ การดำเนินการ ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การกำกับติดตาม และส่งเสริมการบริหาร การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม และการพัฒนา การออกแบบ และ

เชื่อมโยงองค์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและชุมชน ทำให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สามารถดำเนินการด้านการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปัลลัญปาวิชัย (2567) ได้ทำการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ 2) ประเภทของแหล่งเรียนรู้ 3) กระบวนการบริหารแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน 4) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และ 5) คุณภาพผู้เรียน ผลการตรวจรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่ามีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดผ่านเกณฑ์การประเมิน และ Rusli Ismail (2015) ได้กล่าวถึงแนวทางการใช้แหล่งเรียนรู้รูปแบบการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมชั้นนำด้านเทคโนโลยีของประเทศอินโดนีเซีย โดยได้ระบุรูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยแบ่งเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้ 1) สถานศึกษา และปราชญ์ชาวบ้านร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ 2) สถานศึกษาเชิญปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) สถานศึกษานำผู้เรียนไปยังแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 4) สถานศึกษาดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยครูเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้

จากการทบทวนทฤษฎีวรรณกรรมดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นฯ ประกอบไปด้วย 8 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) การวางแผน (2) การดำเนินงานตามแผน (3) การส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้และพัฒนาบุคลากร (4) การจัดการแหล่งเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ (5) การพัฒนาออกแบบ เชื่อมโยงองค์ความรู้ (6) การเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม (7) การตรวจสอบและติดตามในกระบวนการทุกขั้นตอน และ (8) การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ตัวแปรต้น

การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยสังเคราะห์องค์ประกอบได้ 8 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการวางแผน
2. ด้านการดำเนินงานตามแผน
3. ด้านการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้และพัฒนาบุคลากร
4. ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้
5. ด้านการพัฒนา ออกแบบ เชื่อมโยงองค์ความรู้
6. ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม
7. ด้านการตรวจสอบและติดตามในกระบวนการทุกขั้นตอน

ตัวแปรตาม

การประเมินความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยออกแบบเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) เกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นฯ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 27 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 61 คน และครู จำนวน 1,405 คน ปีการศึกษา 2567 รวมทั้งสิ้น 1,493 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา และครู ปีการศึกษา 2567 รวมจำนวน 306 คน ได้จากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ คือ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง

3. วิธีการดำเนินการวิจัยและรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์องค์ประกอบตั้งต้นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยกำหนดความถี่ตั้งแต่ 8 ขึ้นไป จึงได้องค์ประกอบที่จะนำมาเป็นตัวแปรที่ศึกษา 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การดำเนินงานตามแผน 3) การส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้และพัฒนาบุคลากร 4) การจัดการแหล่งเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ 5) การพัฒนา ออกแบบ และเชื่อมโยงองค์ความรู้ 6) การเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม 7) การตรวจสอบและติดตามในกระบวนการทุกขั้นตอน และ 8) การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

3.2 ผู้วิจัยสร้าง และตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามฯ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีการคัดเลือกจากผู้มีคุณสมบัติ ประกอบด้วย ผู้มีประสบการณ์ด้านการวิจัย จำนวน 1 คน ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา จำนวน 2 คน ด้านวิจัยและการประเมินผลการศึกษา จำนวน 1 คน และด้านการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของข้อคำถามของตัวแปร

3.3 ผู้วิจัยตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try Out) กับโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 35 จังหวัดพังงา ซึ่งมีบริบทคล้ายกับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง จำนวน 30 ชุด จากนั้นผู้วิจัยนำมาคำนวณหาความเชื่อมั่นสอดคล้องด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha

Coefficient) โดยแบบสอบถามฯ ฉบับนี้มีความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.59) และมีความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.97

3.4 ผู้วิจัยนำส่งหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลในการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมแนบแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานฯ ในรูปแบบออนไลน์

3.5 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูล

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Means) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าดัชนีการจัดเรียงอันดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Modified Priority Needs Index : $PNI_{Modified}$) โดยใช้สูตร ดังนี้

$$PNI_{Modified} = \frac{I - D}{D}$$

PNI แทน ค่าดัชนีการจัดเรียงอันดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Priority needs Index)

D แทน ค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบัน (Degree of success)

I แทน ค่าเฉลี่ยของสภาพที่พึงประสงค์ (Importance)

4.2 สถิติที่ใช้หาค่าคุณภาพเครื่องมือวิจัย ได้แก่ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

ผลการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมของนักวิชาการ นักการศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นฯ จำนวน 54 ฉบับ พบว่า มีตัวแปรด้านการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ 8 ตัวแปรที่มีค่าความถี่สูงสุด โดยกำหนดความถี่ตั้งแต่ 8 ขึ้นไป มี 8 อันดับแรก ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ 8 อันดับแรก

ที่	ตัวแปรด้านการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้	ความถี่ (f)
1.	การวางแผน	19
2.	การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล	17
3.	การส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ และพัฒนาบุคลากร	15
4.	การตรวจสอบและติดตามในกระบวนการทุกขั้นตอน	10
5.	การเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม	10
6.	การดำเนินงานตามแผน	11
7.	การพัฒนา ออกแบบ และเชื่อมโยงองค์ความรู้	9
8.	การจัดการแหล่งเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้	8

จากผลการสังเคราะห์องค์ประกอบตั้งต้นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยกำหนดตัวแปรที่มีค่าความถี่ 8 อันดับแรก และมีค่าความถี่ตั้งแต่ 8 ขึ้นไป เป็นองค์ประกอบในการพัฒนาแบบสอบถาม และนำไปใช้สอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูล ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาพรวม

องค์ประกอบการบริหารจัดการ แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	สภาพปัจจุบัน (D) (n = 306)			สภาพที่พึงประสงค์ (I) (n = 306)			PNI _{Modified} (I-D)/D (n=306)	ลำดับ ความ ต้องการ จำเป็น
	$\bar{X}$	S.D	ระดับ	$\bar{X}$	S.D	ระดับ		
1. ด้านการวางแผนการบริหารจัดการ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.0	0.7	มาก	4.2	0.7	มาก	0.059	6
	3	8		7	5			
2. ด้านการดำเนินงานตามแผน	3.9	0.8	มาก	4.2	0.8	มาก	0.068	4
	6	3		3	0			
3. ด้านการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนา บุคลากร	4.5	0.7	มาก	4.6	0.7	มาก	0.028	8
	4	0	ที่สุด	7	4	ที่สุด		
4. ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ และการ จัดการเรียนรู้	3.9	0.8	มาก	4.2	0.8	มาก	0.065	5
	6	5		2	1			
5. ด้านการพัฒนา การออกแบบ และ เชื่อมโยงองค์ความรู้	3.9	0.8	มาก	4.2	0.7	มาก	0.076	3
	4	2		4	5			
6. ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้า มามีส่วนร่วม	4.4	0.7	มาก	4.6	0.6	มาก	0.047	7
	5	6		6	4	ที่สุด		
7. ด้านการตรวจสอบและติดตามใน กระบวนการทุกขั้นตอน	3.8	0.7	มาก	4.2	0.8	มาก	0.093	1
	7	7		3	2			
8. ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม และ ประเมินผล	3.9	0.7	มาก	4.2	0.8	มาก	0.084	2
	2	7		5	6			
เฉลี่ยรวม	4.0	0.7	มาก	4.3	0.7	มาก	0.066	
	8	9		5	7			

หมายเหตุ PNI_{Modified} > 0.07 หมายถึง มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วน จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข

จากตาราง 1) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.08$, S.D.=0.79) เมื่อเรียงลำดับจากการพิจารณารายด้านที่มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ตามลำดับ ดังนี้ ด้านการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ($\bar{X}=4.54$, S.D.=0.71) รองลงมา คือ ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ($\bar{X}=4.45$, S.D.=0.76) ด้านการวางแผนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X}=4.03$, S.D.=0.78) ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.96$, S.D.=0.85) ด้านการดำเนินงานตามแผน ($\bar{X}=3.96$, S.D.=0.83) ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล ($\bar{X}=3.92$, S.D.=0.77) และด้านการตรวจสอบและติดตามในกระบวนการทุกขั้นตอน ($\bar{X}=3.87$, S.D.=0.77) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.35$, S.D.=0.77) เมื่อเรียงลำดับจากการพิจารณารายด้านที่มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ตามลำดับ ดังนี้ ด้านการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาบุคลากร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ($\bar{X}=4.67$, S.D.=0.74) รองลงมา คือ ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ($\bar{X}=4.66$, S.D.=0.64) ด้านการวางแผนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X}=4.27$, S.D.=0.75) ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล ($\bar{X}=4.25$, S.D.=0.86) ด้านการพัฒนา การออกแบบ และเชื่อมโยงองค์ความรู้ ($\bar{X}=4.24$, S.D.=0.75) ด้านการตรวจสอบ และติดตามในกระบวนการทุกขั้นตอน ($\bar{X}=4.23$, S.D.=0.82) ด้านการดำเนินงานตามแผน ($\bar{X}=4.23$, S.D.=0.80) และด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=4.22$, S.D.=0.81) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

2) ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อพิจารณาการจัดเรียงอันดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น พบว่า ในภาพรวมเท่ากับ 0.066 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าที่กำหนด ($PNI_{Modified}=0.000-0.070$) และองค์ประกอบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีค่าน้อยกว่า 0.00-0.07 มีความต้องการจำเป็นในระดับไม่มากนักในการพัฒนา ได้แก่ ด้านการดำเนินงานตามแผน ($PNI_{Modified}=0.068$) ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ ($PNI_{Modified}=0.065$) ด้านการวางแผนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ($PNI_{Modified}=0.059$) ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ($PNI_{Modified}=0.047$) ด้านการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาบุคลากร ($PNI_{Modified}=0.028$) ตามลำดับ ในส่วนขององค์ประกอบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีค่ามากกว่า 0.00-0.07 ถือว่ามีความต้องการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับการพัฒนา ได้แก่ ด้านการตรวจสอบและติดตามในกระบวนการทุกขั้นตอน ($PNI_{Modified}=0.093$) ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล ($PNI_{Modified}=0.084$) และด้านการพัฒนา การออกแบบ และเชื่อมโยงองค์ความรู้ ($PNI_{Modified}=0.076$) และทั้งสามด้านดังกล่าวข้างต้นถือว่าเป็นความต้องการจำเป็นเร่งด่วน โดยสถานศึกษามีความต้องการในการพัฒนาระบบการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล เนื่องจาก

การนิเทศถือได้ว่าเป็นมีความจำเป็นในการแก้ปัญหา และสามารถพัฒนาการจัดการศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ กระตุ้นแนวความคิดใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นกับครูผู้สอน และเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้สถานศึกษาให้เกิดความมุ่งมั่นในการตั้งใจทำงาน เพื่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างมีคุณภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งการนิเทศจะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การจัดครูเข้าสอน การจัดเตรียมสื่อและแหล่งเรียนรู้ การอำนวยความสะดวก การพัฒนาครู และการประเมินผลการเรียนการสอน

อภิปรายผล

1. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก แสดงว่าปัจจุบันสถานศึกษามีการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยต้นสังกัด ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความสำคัญในการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อีกทั้งมีการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม/โครงการ การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง มีการสร้างความร่วมมือกับชุมชน และสังคมที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของกษมาพร ทองเอื้อ (2563) กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม คือ การที่โรงเรียนเปิดโอกาสให้บุคลากรภายใน และภายนอกสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับสถานศึกษาย่อมสร้างโอกาสสู่ความสำเร็จได้เพิ่มมากขึ้นสามารถร่วมกันจัดการองค์ความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งมีรูปแบบที่เหมาะสมในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาการเรียนการสอนในสถานศึกษานั้นจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน **สภาพที่พึงประสงค์** ของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังและความต้องการในอนาคตของสถานศึกษาที่ควรมีการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับมาก ซึ่งในด้านการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้ครูจัดการเรียนรู้ที่นำแหล่งเรียนรู้มาใช้ในการจัดกิจกรรมแก่ผู้เรียน อาจจัดกิจกรรมในรูปแบบการทัศนศึกษา ศึกษาค้นคว้าการเรียนรู้ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์ แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น หรือการจัดการอบรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จริงจากสถานที่ หรือตัวบุคคล ปราชญ์ท้องถิ่น ในการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ รวมถึงการพัฒนาบุคลากรในนี้หมายถึงผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ควรมีการวางแผนการนำนักเรียนไปศึกษาเรียนรู้ ออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยนำแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน โดยสถานศึกษาควรมีการอบรมและฝึกทักษะในด้านต่าง ๆ การเชิญให้บุคคลภายนอกในชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น มาให้ความรู้แก่ผู้เรียนเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาพร ลามะไ, ทิพาพร สุจारी และพงศ์ธร โพธิ์พลศักดิ์ (2566) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของนักเรียนในสถานศึกษา ใน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 มีผลการวิจัย พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีผลการพัฒนารูปแบบ โดยมี 8 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 2) หลักการ 3) วัตถุประสงค์ 4) เนื้อหา 5) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสำรวจและค้นหา ขั้นการสาธิต ขั้นขยายความรู้ และขั้นการวัดและประเมินผล 6) สื่อ/แหล่งเรียนรู้ 7) การวัดและประเมินผล และ 8) เงื่อนไขของการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกษมาพร ทองเอื้อ (2564) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ด้านการวางแผนกลยุทธ์ 3) ด้านการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ด้านการกำกับติดตามและส่งเสริมการบริหาร 5) ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม และ 6) ด้านการพัฒนา การออกแบบและเชื่อมโยงองค์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ระหว่างความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาในสามด้าน คือ **การตรวจสอบและติดตามในกระบวนการทุกขั้นตอน** แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษายังขาดการตรวจสอบและติดตามในกระบวนการทุกขั้นตอน ซึ่งการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ การตรวจสอบติดตามนั้นถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญเปรียบเสมือนกระจกส่องตน ว่ามีจุดเด่น จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคใดบ้างจากการดำเนินงานหรือกิจกรรมซึ่งบุคลากรในสถานศึกษาทุกคนต้องมาร่วมกันสะท้อนผลและอภิปรายปัญหาในเชิงสร้างสรรค์ การตรวจสอบและติดตามในทุกกระบวนการจะต้องมีตั้งแต่เริ่มการดำเนินงานหรือกิจกรรม ระหว่างการดำเนินงาน และหลังการดำเนินงาน เพื่อเป็นการตรวจสอบผลลัพธ์ในทุกขั้นตอน หากพบข้อผิดพลาดสามารถแก้ไขได้ทันที และต้องมีการใช้เครื่องมือการเก็บข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รวมถึงการวิเคราะห์และปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Gibbs (1998) การสะท้อนคิดเป็นกระบวนการทางสมองที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องที่เกี่ยวกับการสะท้อนในลักษณะของวงจรการปฏิบัติที่ต่อเนื่องไว้อย่างหลากหลาย นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ คือ วงจรการสะท้อน (Reflective Cycle) เนื่องจากเป็นวงจรที่มีโครงสร้างเพื่อการสะท้อนต่อประสบการณ์ หรือสถานการณ์ที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติ ขั้นตอนการสะท้อนคิด ประกอบด้วย บรรยายสภาพการณ์ แสดงความรู้สึกหรือความคิดเห็น การประเมิน การวิเคราะห์ หาข้อสรุป และการวางแผนปฏิบัติ ส่วนค่าเฉลี่ยที่น้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาจัดทำแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยมีการทบทวน ปรับปรุง เพิ่มเติมให้เป็นปัจจุบัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของวทัน ลาพิงค์ (2562) กล่าวว่า ผู้บริหารต้องกำหนดผู้รับผิดชอบการตรวจสอบ ติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ และเครื่องมือในการตรวจสอบ ติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลผลจากการตรวจสอบ และติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ และการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล ซึ่งสถานศึกษาควรให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะถือว่าเป็นกระบวนการในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ

และทัศนคติ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้ การนิเทศ กำกับ ติดตาม และ ประเมินผล สามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การนิเทศ คือ การจัดการ และให้ คำปรึกษาครูในการพัฒนาปรับปรุงวิธีการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความต้องการ การกำกับ คือ การดูแล และควบคุมการจัดการเรียนการสอนให้ดำเนินไปตามแผนที่กำหนดไว้ การติดตาม คือ การตรวจสอบความ คืบหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน อาจใช้ข้อมูลหรือเครื่องมือที่เหมาะสมในการเก็บข้อมูล และการประเมิน คือ การประเมินผลลัพธ์ของการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อตรวจสอบเป้าหมายว่าบรรลุผลหรือไม่ ใช้การประเมินทั้งใน แบบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในการรายงานผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องสม่ำเสมอ สอดคล้องกับ งานวิจัยของปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันต์ (2563) กล่าวว่า การนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ เพื่อให้การ จัดแหล่งเรียนรู้เกิดผลคุ้มค่า ยั่งยืน สถานศึกษานำกระบวนการบริหารคุณภาพตามวงจรเดมมิง (Deming cycle : PDCA) มาใช้ดำเนินการสร้างระบบคุณภาพของการจัดการแหล่งเรียนรู้ โรงเรียนกำหนดให้มี ผู้รับผิดชอบในการนิเทศ ติดตาม และประเมินการพัฒนา และใช้แหล่งการเรียนรู้ มีการแก้ไขปัญหาอุปสรรค ในระหว่างการดำเนินการ มีการประเมิน ทบทวน ปรับปรุง กระบวนการดำเนินการให้เกิดการพัฒนาการ ใช้แหล่งเรียนรู้ กำหนดวิธีการและเครื่องมือประเมินผลการดำเนินการ สร้าง พัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้ วิเคราะห์ผลการประเมินพร้อมทั้งจัดทำรายงานสรุปผลการประเมิน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นฯ เพื่อเป็นแนวทางใน การส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับสถานศึกษาหรือหน่วยงานอื่นๆ เช่น สถานศึกษาที่เป็น ศูนย์ของกรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) สถานศึกษาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สถานศึกษาของ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) และหน่วยงานอื่นที่จัดการศึกษา

1.2 หน่วยงานต้นสังกัด หรือหน่วยงานในระดับภาคนโยบาย สามารถนำรูปแบบการบริหารจัดการ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นฯ ใน 8 องค์ประกอบข้างต้นไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบการบริหารจัดการ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์และสอดคล้องกับสภาพบริบทของแต่ละสถานศึกษา

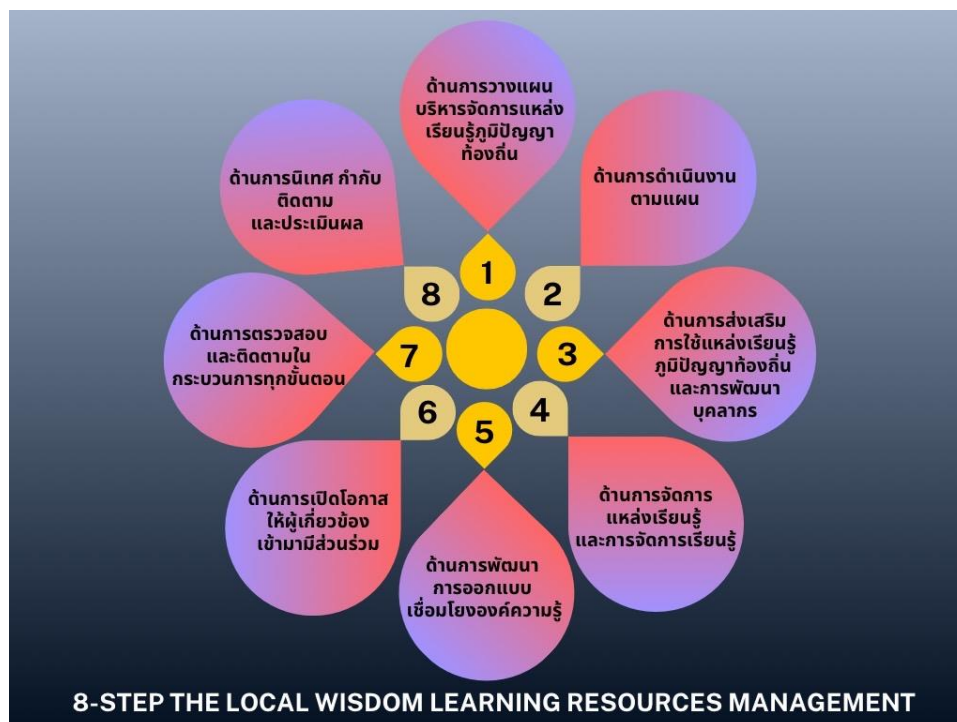
2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นฯ เพื่อเปรียบเทียบ สภาพก่อน และหลังการนำรูปแบบไปใช้ในสถานศึกษา เพื่อนำมาพัฒนารูปแบบให้สมบูรณ์มากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ได้รับทุนสนับสนุนดุชนิพนธ์ของนักศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยพายัพ ประจำปี การศึกษา 2566

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร ภูเก็ต หนอง

จากภาพข้างต้น รูปแบบการบริหารแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มี 8 องค์ประกอบ ประกอบด้วย (1) การวางแผน (2) การดำเนินงานตามแผน (3) การส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ และพัฒนาบุคลากร (4) การจัดการแหล่งเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ (5) การพัฒนา ออกแบบ และเชื่อมโยงองค์ความรู้ (6) การเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม (7) การตรวจสอบและติดตามในกระบวนการทุกขั้นตอน และ (8) การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล ซึ่งได้มีการสังเคราะห์มาจากนักวิชาการ และนักการศึกษา โดยองค์ความรู้ใหม่จากบทความ สามารถเป็นแนวทางส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน ต่อสถานศึกษา เปิดโอกาสในทุกภาคส่วนร่วมกันวิเคราะห์สภาพความพร้อม วางแผน ทบทวนปรับปรุงในการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งสามารถนำไปปรับใช้กับสถานศึกษาได้

เอกสารอ้างอิง

กษมาพร ทองเอื้อ. (2564). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 11(2), 153-154.

- _____. (2563). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 5). สุวีริยาสาส์น.
- ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์. (2563). การจัดการห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ (พิมพ์ครั้งที่ 5). มินเซอร์วิส ซัพพลาย.
- ประภาภรณ์ มีพรหม. (2559). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านข้าพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ปิลันท์ ปาวิชัย. (2567). รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2560). ความเป็นผู้นำทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัฒน์ ลาพิงค์. (2562). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประสาท). วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- สุภาพร ลามะไห, ทิพาพร สุจารี และพงษ์ศร โพธิ์พูลศักดิ์. (2566). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของผู้เรียนในสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3(3), 381-382.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง. (2567). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560-พ.ศ.2579. พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษขั้นพื้นฐาน, สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2561). แนวทางการประเมินคุณภาพมาตรฐานการศึกษา ระดับปฐมวัย ระดับการศึกษขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษขั้นพื้นฐาน การศึกษาพิเศษ. ชุมชนสหกรณ์ทางการเกษตรแห่งประเทศไทย.
- Chandua S.R. and Swapnil Chandu G.S. (2020). Understanding and Extrapolation of Disruption for Engineering Education Principles and Problems. *Journal of Procedia Computer Science*, 172(1), 1066-1076.
- Gibbs, G. (1998). *Learning by Doing: A Guide to Teaching and Learning Methods*. Oxford Further Education Unit.

Rusli Ismail. (2015). The Effective Leadership Model with Local Wisdom for Principal's State Technology High Schools in Sulawesi Indonesia. *International Journal of Academic Research*, 7(1), 69-75.